

עולמו של האמן, עולמו של המורה

תערוכה חדשה בגלריה של מכללת אמנים בנושא 'אמן-מורה', מעלה את השאלות: האם אלו שתי עמדות שונות ומנותקות? האמן בסטודיו והמורה בבית הספר? מדוע בעצם חינוך ואמנות הם תחומים משיקים? ואיך והאם העולמות הללו מתחברים?

מאת יורם מארק-רייך

תערוכה קבוצתית חדשה בגלריה לאמנות של מכללת אורנים: 'אמן / מורה' שמה. מזה למעלה משני עשורים מציעה הגלריה באורנים מודל אוצרות חברתי ואקדמי, המערב את הסטודנטים להוראת האמנות במעשה האוצרות וההדרכה. ברוח זו עוסקת התערוכה החדשה בגלריה ברמותו של האמן המורה, בקונפליקט שבחיבור בין שני התפקידים ובסוגיות שונות שמזמנת הוראת האמנות.

ברומה לנשימה, מן הפנים אל החוץ ומן החוץ אל הפנים, מציעה דמות האמן/מורה מבט כפול, פנימי וחיצוני גם יחד, מבט שיש בו שותפות וגם שותפות גורל: מבט אל קרב

חלל הגלריה ■ צילום: הדר סיפין

לעומת זאת בהוראה זו השפעה ישירה, שיש לה כוח עצום: הכוח של ההוראה והחיבור הישיר והאנושי שמאפיין אותה. כאמן ומורה גם יחד, ההשפעה הישירה קיימת כדבר והיפוכו: אם אני רוצה דיאלוג או מדוע להניח אובייקט מתווך בינינו.

האמן-מורה הוא פרסונה שעובדת במספר כלים: הסטודיו, הגלריה, המוזיאון, האקדמיה ובית הספר. אלה כלים שהם בעלי מטרה משותפת: אני גם מחזיקה סטודיו ודרך הסטודיו פועלת במרחב הגלרייתי והמוזיאונים לצד האקדמיה, הכיתה וסביבות בתי הספר.

בעשיית אמנות יש איזשהו פרדוקס, אפילו המצב הזה שאמן הולך לסטודיו שלו, הצעד הראשון זה התבודדות, זה התנתקות מהחברה. אבל בעצם מה שהוא מייצר שם הוא מחזיר לחברה והאובייקט הזה הוא טעון בכל טוב. מעניין לחשוב האם האמן הוא מורה דרך או שווה היצירה עצמה. יצירה טובה יכולה להיות מורה לתלמידים שעוד לא נולדו.

המרחב החינוכי שגדלתי בו השפיע על האמנות שלי. היה לי חשוב להפריד בין הסטודיו להוראה שלי: בעיני כמורה לאמנות תפקידי לעזור לתלמיד לגלות את עצמו ולא להכיל עליו את העולם שלי. עמדה זו של התגלות למול שכפול עצמי היא הערך הגדול בעיני בהוראת אמנות. ביצירת אמנות להיות מורה זה דבר מורכב כי מהיכן הידע? הוא מגיע מתוך קשב, דיאלוג. וכך מתוך עניין בזהויות של התלמידות שלי התחדדה גם הזהות שלי.

"לילד יש קשר חושי מאוד פתוח עם העולם ואנחנו יכולים עם החינוך להרוג את זה. חינוך טוב בעיני מכיר בזה, ושומר על החושים הללו. הרבה פעמים להיות מורה לאמנות זה בעצם לנקות את השכבות שהחינוך קלקל. לימים הבנתי שמאוד מעניין אותי לפגוש את הבן אדם הבא. ההתרגשות לקראת המפגש האנושי הבא, זה הארוס של ההוראה."

יצירת האמנות מחויבים להוראה או למרכיב כלשהו ממנה על מנת שיחשבו כטובים, כמשמעותיים, נצחיים ובעלי איכויות מתכונות המגדירות אותם כחלק משרה אמנות.

"כדי להיות מורה יכולת אמנותית אינה תנאי מספיק וגם אינה תנאי הכרחי. להיות מורה שהוא גם מחנך, להיות אמן זה תנאי מספיק. כדי להיות מחנך טוב ומשמעותי להיות אמן זה תנאי הכרחי. דידקטיקה טובה שתחרט בנפשו של הלומד צריכה שתהיה בה יצירתיות ודמיון ורצון שמנה גרושה מאלה.

ערכיות ומוסר המונחלים לדורות ההמשך, טוב אם יונחלו כמהלך של בנית יצירה - מתוך חקירה פנימית המייצרת דיאלוג בין פנים וחוץ ובונה עולם ערכי שאינו נשען על אשמה וכאב, אלא על שילוב מרכיבים המייצרים סדר פנימי בעל חוקיות פנימית, קרי יופי. מתוך תחושה של מרחב, דמיון והבנת מרכיב היחסים של המרכיבים הערכיים.

להוראה טובה ומשמעותית צריך חוש אסתטי - יכולת של מידה, שבעזרתה נוצקים החומרים השונים אותם המורה מעביר מתוך חיבור עמוק של המורה לשלם שהוא, ליצירה שהוא בעולם. יכולת הוראה כזו אינה מחייבת את המורה להיות אמן במובן הפורמלי של המילה, קרי אדם המייצר יצירות ומציג אותן לראווה במוסדות מוכרים של שדה האמנות, כי מורה-אמן הוראתו-אמנותו ואמנותו-הוראתו.

"מהמהלך שלעיל ניתן לראות שהמונח אמן-מורה הוא תבנית ריקה ממשמעות. לעומת זאת מורה-אמן הינה תבנית שהיא עולם ומלואו ומחויבת המציאות לחינוך טוב ומשמעותי."

עידית לבבי גבאי: "הדיכוטומיה הזאת של אמן-מורה מאוד העסיקה אותנו ובוודאי בבית ספר להוראת אמנות. אדם שעושה אמנות, משהו בוועד בו הוא רוצה להיות מעורב בחברה. האמן משפיע בצורה של אובייקט: היצירה מייצגת אותו ומהווה אובייקט מתווך.

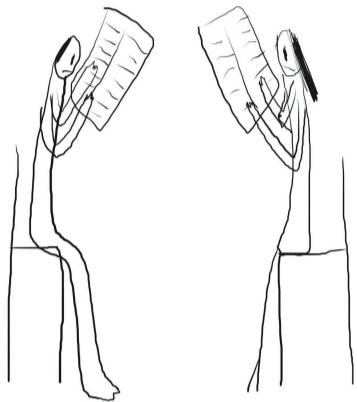
עבודה של יאיר גרבוז

הנפש ומבט שמופנה אל הזולת. משתתפים: יאיר גרבוז, ורד אהרונוביץ', יואב אפרתי, אליעזר זוננשיין, גוני חרלפ, גלי כנעני, נעם ונקרט, קרן גלה. אוצרות: סטודנטים שנה ג' המכון לאמנות.

אמן-מורה - האם אלו שתי עמדות שונות ומנותקות? האמן בסטודיו והמורה בבית הספר? מדוע בעצם חינוך ואמנות הם תחומים משיקים? ואיך והאם העולמות הללו מתחברים?

אמנים ואנשי חינוך נשאלו כדלקמן: איפה הכי נוגע בך החיבור בין היותך אמן פעיל לבין איש חינוך? כמה המרחב החינוכי שגדלת בו השפיע על האמנות שלך? כיצד המורה והילד שאת/ה היית במערכת החינוך מוביל אותך ביצירה? מה האיוון אמן, מורה והילד שאת/ה בהוראה שלך?

אלי ברודרמן: "כדי להיות אמן, יכולת הוראה אינה תנאי מספיק ובוודאי שאינה תנאי הכרחי. על אחת כמה וכמה כשמדובר באמן טוב המייצר אמנות טובה. אין האמן צריך להיות בעל יכולת דידקטיות כדי לייצר יצירה טובה. אין הוא צריך להיות ערכי ו/או מוסרי. אמן יכול להיות נטול כל מחויבות חברתית, נרקסיסט המרוכז בעצמו, ולברוא יצירות אמנות לשמן. אין האמן ואין

עבודה של יואב אפרתי

יאיר גרבוז: "עד לא מזמן, מרבית האמנים הפעילים היו מורים לאמנות. עיסוק נוח, שמותר זמן פנוי ליצירה. אבל פרט לכך, אם נתבונן באופן עיסוקם בהוראה ובתרומתם הסגולית למוסדות החינוך נגלה שהרצון להשפיע בתחומים היקרים לליבם גדול בהרבה מהנסיבות האחרות. כמורה לאמנות טענתי בעקביות שבעצם אני מגדל לעצמי עוד ועוד קולגות. כמו כן טענתי ועודני טוען שמורה זה לא מקצוע אלא קביים למקצוע, כלומר תמיד יש לשאול: מורה למה אתה ומה הם הישגך בתחום אותו אתה מורה. בשיטה זו המורה נתפס כמופת אישי ומקצועי. להשקפתי המורה לאמנות מוכשר ללמד דברים שיכולים להפוך ללב הפועם של בית הספר: חופש ואומץ, וכמו כן לזהות ולתגבר חוזקות, נטיות ואהבות אצל תלמידיו. ספק אם המערכת מעוניינת במכלול הזה המונהג על ידי חופש ואומץ.

"בבית הספר שבו למדתי היו מרבית המורים אנשי שם בתחומם. המורה לספרות היה משרור וסופר פעיל. המורה לציור היה ממייסדי 'אופקים חדשים' וכמובן אמן פעיל וידוע. המורה להתעמלות היה ממציא ומפתח משחקים וכן ספורטאי מתחרה ופעיל. המורה לתנ"ך היה חוקר וכן הלאה... כאשר לימדתי המשפט האהוב עליי ביותר היה: 'אין לי יותר מה ללמד אותך ולכן אני שמח להזמין לבקר בסטודיו שלי ולהיות לי קולגה'. למרבה הצער מערכת החינוך אטומה להישגים המופלגים והוורדאיים של החינוך באמצעות האמנות. היא מתעלמת מהתרומה של החוויה האמנותית למכלול האירועים בבית הספר.

"מנגנון היצירה יעיל כל כך מפני שהאמנות אינה סובלת זיוף, התייפפות או חנופה. לכל אחד מאתנו סיכוי מצוי ללמוד לבורות הללו. מי שעוסק ביצירה מחנך את עצמו מבוקר עד ערב בקפדנות קיצונית לאתיקה ולהימנעות מוחלטת מעשיית רשם. היצירה מבקשת מאתנו לקיים דיאלוג עם הסביבה ועם העולם התרבותי, עם ההיסטוריה ועם ההווה ועם פני המקום ורוח הזמן - מה צריך יותר מזה? כנראה שהרוח רוצים הרבה פחות מזה".

התערוכה תינעל ב-15 באוגוסט.